Skolinspektionen

Beslut

kommun@savsjo.se

anna-carin.petersson@savsjo.se

2018-04-20

Dnr 400-2016:11433

Beslut

efter kvalitetsgranskning av skolbibliotek som pedagogisk resurs vid Hägneskolan i Sävsjö kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av Skolbibliotek som pedagogisk resurs. Syftet är att granska om och hur skolan använder skolbiblioteket som pedagogisk resurs för att främja elevers lärande.

De övergripande frågeställningarna är:

- I vilken utsträckning använder skolan skolbiblioteket som en integrerad del i den pedagogiska verksamheten?
- I vilken utsträckning tar rektor ansvar för en väl fungerande samverkan mellan skolbibliotek och lärare?

Granskningen genomförs i årskurserna 4-6 i 20 grundskolor, i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida[1]. Hägneskolan i Sävsjö kommun ingår i denna granskning. Skolinspektionen besökte Hägneskolan den 28 februari till 1 mars 2018. Besöket genomfördes av Anette Hamerslag och Tilda Lindell. Intervjuer med elever, lärare, personal i skolbiblioteket, rektor samt besök i skolbiblioteket har genomförts. Hägneskolan är en kommunal skola belägen i Sävsjö kommun. Hägneskolan har 73 elever i årskurserna 4-6.

På skolan finns ingen skolbibliotekarie[2] utan skolbiblioteket bemannas av tre lärarassistenter, vilka tjänstgör i skolbiblioteket måndag 8-9, tisdag 8-9 och 10.50-11.20, onsdag 7.30-8.15 och 12.10-12.30 och 13-16, torsdag 7.30-9.00 och 13.30-16.00, fredag 8-9.45 och 12.10-13.00. Övrig tid deltar lärarassistenterna i klassrumsundervisningen. Lärarassistenten som deltar i klassrumsundervisning i årskurs 4-6 har lärarexamen från annat land och de övriga har gymnasieexamen. En av klasslärarna har ett uppdrag som inköpsansvarig till skolbiblioteket och en annan klasslärare är även IKT-pedagog.

Skolbiblioteket är beläget centralt i skolan, närliggande till arbetssal med datorer och till klassrum för årskurs 4-6. Skolbiblioteket är öppet för eleverna hela skoldagarna och innehåller bland annat skönlitteratur, facklitteratur, uppslagsverk, "tvillingböcker", bilderböcker, böcker av lättläst karaktär samt klassuppsättningar. Inga digitala verktyg eller digitala medier finns exponerade, men eleverna kan ta med sig digitala verktyg från klassrummen då skolbiblioteket är möblerat med arbetsplatser med eluttag och det finns tillgång till inläsningstjänst och olika digitala appar. Årskurs F-4 har iPads 1:1 och årskurs 5-6 har en klassuppsättning med iPads och en med datorer.

---

[1] https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/skolbibliotek/

[2] Skolbibliotekarie är inte en officiell titel på en yrkeskategori. I granskningen använder Skolinspektionen titeln "skolbibliotekarie" i de fall rektor använder begreppet om personal som arbetar med skolbiblioteket.

I detta beslut ger Skolinspektionen sin bedömning av det granskade området. Därefter följer en motivering till de utvecklingsområden som Skolinspektionen har identifierat inom ramen för granskningen.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att skolbiblioteket vid Hägneskolan till flera delar är en integrerad del av den pedagogiska verksamheten. Skolbiblioteket och dess verksamhet används som en pedagogisk resurs i ett flertal av skolans ämnen. Utöver i svenska, SO och NO används exempelvis inläsningstjänst för engelsk litteratur och inom ämnet matematik nyttjas olika appar. Lärarassistenterna som bemannar skolbiblioteket deltar också aktivt i arbetet i klassrummet samt har gemensam tid för planering tillsammans med lärarna. Skolinspektionen bedömer att skolbiblioteket utgör en del av skolans värdegrundsarbete, bland annat genom att skolans trygghetsgrupp och utvecklingsgrupp tar fram förslag på temadagar med koppling till skolbiblioteket, och att inköp av exempelvis högläsningsböcker baseras på analyser av vilka som lämpar sig för diskussioner kring värdegrundsfrågor. Skolinspektionen bedömer att skolbiblioteket används och anpassas på ett likvärdigt sätt utifrån elevers och elevgruppers olika behov genom trygghetsgruppens och elevhälsans arbete utifrån likabehandlingsplanen och en årlig kartläggning av elevernas behov av olika språk som genomförs för att anpassa skolbiblioteket. Skolbiblioteket är även öppet för eleverna hela skoldagen och bemanningen är anpassad efter när eleverna i årskurs 4-6 har möjlighet att gå dit. Skolan arbetar för att motverka stereotypa könsroller exempelvis genom medvetna val vid inköp av högläsningsböcker och klassuppsättningar. Eleverna uppger att skolbiblioteket har en trevlig miljö och de har inflytande över skolbiblioteket bland annat genom möjligheten att lämna önskemål på böcker genom en önskelåda som står framme i perioden innan inköp ska göras.

Skolinspektionen bedömer att rektorn tar ansvar för en väl fungerande samverkan mellan skolbibliotek och lärare. Rektorn uppvisar god kännedom om det egna skolbibliotekets verksamhet, förutsättningar, utmaningar och framgångsfaktorer. Detta bland annat genom att skolbiblioteket tas upp i det systematiska kvalitetsarbetet och i kontinuerliga samtal om skolbiblioteket med berörd personal. Skolinspektionen bedömer att rektorn tar ansvar för att skolbibliotekets lokaler, innehåll, bemanning och öppettider motsvarar elevernas behov. Rektorn tar även ansvar för skolbibliotekets roll i skolans värdegrundsarbete, bland annat genom att organisera för utvecklingsarbete samt uppmuntra till temadagar och medvetna inköp. Rektor tar även ansvar för att lärarna har tillräcklig kompetens och förutsättningar för samverkan. Det görs bland annat genom att skolan deltar i läslyftet, personal deltagit i kurser och nätverk hos Mediacenter i Jönköping och ett pågående arbete med att färdigställa arbetsbeskrivningar för att tydliggöra personalens ansvarsområden.

Sammanfattningsvis bedömer dock Skolinspektionen att Hägneskolan inom några områden behöver utveckla sitt arbete med att använda skolbiblioteket som en pedagogisk resurs för att främja elevernas lärande. Skolbibliotekets verksamhet för att främja elevernas läsförmåga och läsintresse samt elevernas medie- och informationskunnighet behöver utvecklas.

Identifierade utvecklingsområden

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande områden:

Utvecklingsområde 1

- Rektorn behöver utveckla hur skolbibliotekets verksamhet kan nyttjas som en resurs för att stärka elevernas läsförmåga och läsintresse. I detta ingår att säkra att personal som arbetar i skolbibliotekets verksamhet har kännedom om elevernas läsförmåga och läsintresse samt att stärka deras kompetens för att utveckla elevernas läsförmåga och läsintresse.

Granskningen visar att skolbiblioteket har viss verksamhet för att stärka elevernas läsintresse. Bland annat finns affischer med olika boktips, som exempelvis en topplista över vilka böcker eleverna lånat. Eleverna är också biblioteksvärdar i årskurs 5, vilket innebär att de bland annat presenterar boktips i skolbiblioteket genom att skapa recensioner och exponera böcker. Lärare och lärarassistenter planerar även undervisning i klassrum och temadagar tillsammans, men utöver detta har inte skolbiblioteket egen verksamhet för att främja elevernas läsförmåga eller läsintresse. Eleverna går främst till skolbiblioteket för att låna en ny bok och det framgår att rektorn ser behov av att utveckla lärarassistenternas kompetens, exempelvis om hur man "bokpratar". Granskningen visar vidare att lärarna systematiskt följer upp elevernas läsförmåga men att lärarassistenterna inte får samma inblick i elevernas läsförmåga, utan främst får kännedom om elevernas läsintresse och läsförmåga genom mötet med eleverna och genom att vara med på lektionerna. Det framgår även att lärarassistenterna får olika inblick i olika elevers läsintresse och läsförmåga. Eftersom de främst arbetar med elever som behöver mer hjälp får de mer kännedom om dessa elever.

Utvecklingsområde 2

- Rektorn behöver se till att skolbibliotekets verksamhet kan nyttjas som en resurs för att stärka elevernas medie- och informationskunnighet (MIK) samt förmåga att vara källkritiska[3]. I detta ingår att säkra att personal som arbetar i skolbibliotekets verksamhet har kännedom om elevernas förmågor inom dessa områden samt att stärka deras kompetens för att utveckla dessa förmågor hos eleverna.

Granskningen visar att lärarna undervisar om hur man söker information på internet och om källkritik. Lärarna får stöd i det arbetet av både en IKT-pedagog på skolan samt en IT-pedagog i kommunen, vilka bistår lärarna med information och material. Den senare har även träffat elever, lärare och föräldrar för att bland annat prata om etikett på internet. Men även om undervisning i källkritik planeras i arbetslagen och årskurs 4-6 har regelbundna temadagar kring MIK och källkritik så genomför inte skolbiblioteket några egna aktiviteter kring MIK eller källkritik. Rektorn beskriver att det är ett ständigt arbete att hålla sig uppdaterad i dessa frågor och att en skolbibliotekarie eventuellt skulle kunna behövas för att

---

[3] I den för grundskolan reviderade läroplanen som blir tvingande från och med den 1 juli 2018, men får tillämpas från och med den 1 juli 2017, har skolbiblioteket en utpekad roll när det gäller att stärka elevernas språkliga förmåga och digitala kompetens. (2.8 Rektors ansvar).

stötta i det. Av granskningen framkommer även att det främst är lärarna som har kännedom om enskilda elevers kunnande i MIK.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den **19 oktober 2018** redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena.

Redogörelsen skickas via e-post, till *kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se,* eller per post till, *Skolinspektionen, Box 23069, 104 35 Stockholm.* Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400–2016:11433) i de handlingar som sänds in.

På Skolinspektionens vägnar

X Agneta Kenneberg

Beslutsfattare
Signerat av: Agneta Kenneberg

X Anette Hamerslag

Föredragande
Signerat av: Anette Hamerslag

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida.

Bilaga 1 – författningsstöd

Bilaga 2 – mall för redovisning till Skolinspektionen

Bilaga 1: Författningsstöd

Skolbibliotek

Skollagen (2010:800):
Eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha tillgång till skolbibliotek (2 kap. 36 § skollagen).

Förarbeten

Proposition 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s 661
Paragrafen innebär en skyldighet för alla skolhuvudmän för de uppräknade skolformerna att anordna sin verksamhet så att eleverna har tillgång till skolbibliotek för att stimulera skolelevernas intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen. Hur detta anordnas måste kunna variera från skolenhet till skolenhet.

Proposition 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s 284
Med skolbibliotek brukar vanligtvis avses en gemensam och ordnad resurs av medier och information som ställs till elevernas och lärarnas förfogande och som ingår i skolans pedagogiska verksamhet med uppgift att stödja elevernas lärande. Regeringen anser att skolbiblioteken spelar en så viktig roll för att stimulera elevernas intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen att det är motiverat med en egen bestämmelse i skollagen. Regeringen anser dessutom att det är självklart att även elever i grundsärskolan, specialskolan och sameskolan i motsats till dagens reglering omfattas av bestämmelsen. Som en följd av regeringens förslag i övrigt omfattas även fristående huvudmän av förslaget.

Enligt regeringens uppfattning har de allra flesta skolor i samtliga skolformer redan i dag tillgång till skolbibliotek på ett eller annat sätt. Tillgången till skolbibliotek måste kunna anordnas på olika sätt beroende på de lokala förhållandena vid varje skola. En liten skola på landsbygden kan ha behov av andra lösningar än en stor skola i en stor stad. Därför måste anordnandet av skolbibliotek kunna se olika ut utifrån varje skolas eller elevernas olika behov och förutsättningar. Regeringen föreslår således att eleverna ska ha tillgång till skolbibliotek men att organiseringen av skolbiblioteksverksamheten ska vara flexibel.

Bibliotekslagen (2013:801):
I denna lag finns bestämmelser om det allmänna biblioteksväsendet. Det allmänna biblioteksväsendet består av all offentligt finansierad biblioteksverksamhet och utgörs av:

1. folkbibliotek,
2. skolbibliotek,
3. regional biblioteksverksamhet,
4. högskolebibliotek,
5. lånecentraler, och
6. övrig offentligt finansierad biblioteksverksamhet (1 § bibliotekslagen)

Enligt 2 kap. 36 § skollagen (2010:800) ska eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ha tillgång till skolbibliotek (10 § bibliotekslagen).

Skolbibliotekets ändamål

Bibliotekslagen (2013:801):
Folkbiblioteken ska särskilt främja läsning och tillgång till litteratur.

Folkbiblioteken ska verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet (2 § bibliotekslagen).

Likvärdig utbildning

Skollagen 2010:800:
Utbildningen inom skolväsendet ska vara likvärdig inom varje skolform och inom fritidshemmet oavsett var i landet den anordnas (1 kap. 9 § skollagen).

Proposition 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s 638
Begreppet "likvärdig" innebär inte att utbildningen ska vara likformig i betydelsen likadan utan att kvaliteten i verksamheten ska vara så hög att de fastställda målen kan uppnås oavsett var i landet verksamheten bedrivs. Hur verksamheten ska utformas för att nå de fastställda målen kan variera beroende på lokala behov och förutsättningar. Det finns olika vägar att nå de fastställda målen. Hänsyn ska tas till barnens och elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns utrymme för anpassningar av undervisningen och organisationen av utbildningen till behoven hos olika barn och elever, så länge de tillförsäkras lika tillgång till likvärdig utbildning.

Rektor tar ansvar för skolbiblioteket som pedagogisk resurs

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, reviderad 2017
Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven. Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att

- skolans arbetsmiljö utformas så att alla elever, för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, ges aktivt lärarstöd och får tillgång till och förutsättningar att använda läromedel av god kvalitet samt andra lärverktyg för en tidsenlig utbildning, bland annat skolbibliotek och digitala verktyg (2.8 Rektorns ansvar).
- skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen för att stärka elevernas språkliga förmåga och digitala kompetens (2.8 Rektorns ansvar).

Värdegrundsarbete

Skollagen (2010:800):

Målinriktat arbete
Huvudmannen ska se till att det inom ramen för varje särskild verksamhet bedrivs ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av barn och elever. Närmare föreskrifter om detta finns i 7 och 8 §§ (6 kap. 6 § skollagen)

Skyldighet att förebygga och förhindra kränkande behandling
Huvudmannen ska se till att det genomförs åtgärder för att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för kränkande behandling (6 kap. 7 § skollagen).

Proposition 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s 320
Det är skolans, och ytterst rektorns, ansvar att skapa trygghet och studiero i skolan. En viktig förutsättning för detta är att elever, lärare och annan personal känner ett gemensamt ansvar och har respekt för varandra i skolan samt att skolan även involverar elevernas vårdnadshavare i arbetet med att skapa gemensamma utgångspunkter för en trygg skolmiljö. Det kräver ett aktivt värdegrundsarbete där grundläggande demokratiska värderingar och mänskliga rättigheter kommer till uttryck i praktisk handling. Att skapa en miljö som bygger på respekt och delaktighet utgör grunden för en trygg och utvecklande studiemiljö. Rutiner för att säkerställa samverkan och

kommunikation mellan elever, lärare och annan personal är också centrala inslag i det förebyggande och långsiktiga arbetet.

Prioriterade grupper

Biblioteksslagen (2013:801):
Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning, bland annat genom att utifrån deras olika behov och förutsättningar erbjuda litteratur och tekniska hjälpmedel för att kunna ta del av information (4 § biblioteksslagen).

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt de nationella minoriteterna och personer som har annat modersmål än svenska, bland annat genom att erbjuda litteratur på

1. de nationella minoritetsspråken,
2. andra språk än de nationella minoritetsspråken och svenska, och
3. lättläst svenska (5 § biblioteksslagen)

Kvalitetsarbete

Skollagen (2010:800):
Varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen (4 kap. 3 § skollagen).

Sådan planering, uppföljning och utveckling av utbildningen som anges i 3 § ska genomföras även på förskole- och skolenhetsnivå (4 kap. 4 § skollagen).

Kvalitetsarbetet på enhetsnivå ska genomföras under medverkan av lärare, förskollärare, övrig personal och elever. Barn i förskolan, deras vårdnadshavare och elevernas vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta i arbetet.

Rektorn och förskolechefen ansvarar för att kvalitetsarbete vid enheten genomförs enligt första och andra styckena.

Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska vara att de mål som finns för utbildningen i denna lag och i andra föreskrifter (nationella mål) uppfylls (4 kap. 5 § skollagen).

Det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska dokumenteras (4 kap. 6 § skollagen).

Kompetensutveckling

Skollagen (2010:800):
Huvudmannen ska se till att personalen vid förskole- och skolenheterna ges möjligheter till kompetensutveckling.

Huvudmannen ska se till att förskollärare, lärare och annan personal vid förskole- och skolenheterna har nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för skolväsendet (2 kap 34 § skollagen).

Förarbeten:

Proposition 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet s 661
Bestämmelsen, som här gäller samtliga huvudmän inom skolväsendet, avser att tydliggöra att huvudmannen ska ge förutsättningar, bl.a. ekonomiskt och tidsmässigt, för kompetensutveckling. Enligt andra stycket, som delvis motsvarar 2 kap. 7 a § i 1985 års skollag, har huvudmannen ett ansvar för att all personal vid förskole- och skolenheterna får kännedom om de föreskrifter som gäller för skolväsendet. I nyss nämnda bestämmelse gäller detta bara för den undervisande personalen. I den föreslagna skollagen har detta alltså utvidgats till att avse all personal. För den icke undervisande

personalen handlar den nödvändiga insikten om framför allt de föreskrifter som rör skolans värdegrund etc., t.ex. 6 kap. om åtgärder mot kränkande behandling.

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, reviderad 2017
Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven. Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen (2.8 Rektorns ansvar).

Bilaga 2: Mall för huvudmannens redovisning

Utvecklingsområde 1: Rektorn behöver utveckla hur skolbibliotekets verksamhet kan nyttjas som en resurs för att stärka elevernas läsförmåga och läsintresse. I detta ingår att säkra att personal som arbetar i skolbibliotekets verksamhet har kännedom om elevernas läsförmåga och läsintresse samt att stärka deras kompetens för att utveckla elevernas läsförmåga och läsintresse.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
Utvecklingsområde 2: Rektorn behöver se till att skolbibliotekets verksamhet kan nyttjas som en resurs för att stärka elevernas medie- och informationskunnighet (MIK) samt förmåga att vara källkritiska. I detta ingår att säkra att personal som arbetar i skolbibliotekets verksamhet har kännedom om elevernas förmågor inom dessa områden samt att stärka deras kompetens för att utveckla dessa förmågor hos eleverna.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras: